

DE GAULLE EMLÉKIRATAIBÓL

Néhány héttel a Tábornok halála előtt, 1970 októberében jelent meg a több kötetre tervezett Mémoires d'espoir első könyve, a Le Renouveau 1958—1962. A világszerte érdeklődést keltett, kétségtelenül kútfőnek tekinthető mű folyóiratunkban közlésre kerülő részletei egy különleges államférfiúi önérzet vívódásairól és alakulásáról adnak számot.

De Gaulle kétségtelenül a francia burzsoáziát képviseli, de következetesen végiggondolt hazafiságában szembe tud helyezkedni ennek az osztálynak nem egy felelőtlen törekvésével vagy felfogásbeli korlátoltságával. Visszautasít minden behódolást és árulást, szakítani tud a gyarmatosítás idejeműlt illúzióival, befejezi a vietnami „szennyos háborút”, és Algériából kivonja a francia megszállókat, visszatartja az amerikaiak és angolok hidegháborúját, a NATO-politikát és a dollár-imperializmust, az európai béke és egység keresésében kapcsolatokat épít ki a Szovjetunióval s más szocialista államokkal, így ellátogat hozzánk, és felújítja a hagyományos francia—román barátságot, mindebben az antifasiszta ellenállás méltó folytatását biztosítva Franciaország külpolitikájában.

Ez a jellegzetes egyéniség, mely a társadalmi felfogás ellentétein túl annyira szimpatikussá vált nálunk is, most saját megfogalmazásában áll elénk, s kéri történelmi elismerését a nagyoknak járó tisztelet jegyében.

EURÓPA

Az államokat háborúk szülik, s háborúkban pusztulnak el; a háború közben sem szűnik meg létük fölött lebegni. Számunkra, franciák számára mindazt, ami nemzeti életünkben 1815-től 1870-ig történt — politikai rendszereinkben, helyzetünkben a világon —, az európai államokat a Forradalommal szemben egyesítő ellenséges koalíció határozta meg, a villámgyors győzelmek, majd az összeomlás, a Napóleoneé, s végeredményben az oly sok csatát megtorló katasztrófális szerződések. Ezek után, s a „fegyveres béke” negyvennégy éve alatt, bel- és külpolitikai magatartásunkat eluralta vereségeink ténye s makacs vágyunk, hogy

jóvátegyük; de uralkodott belső és külső magatartásunk felett félelmünk is az újabb vereséggel fenyegető egyesített Németországtól. S ha az első világháborúban népünk gigászi erőfeszítése megnyithatta volna a megújulás felé vezető utat, mi magunk ismét eltorlaszoltuk, elmulasztván betetőzni katonai győzelmünket: lemondunk a jóvátételről, amely pedig hatalmas emberi és anyagi veszteségeinket kiegyenlítve országunk iparosításának eszközeit szolgálhatta volna; végül pedig elszigetelődtünk egy olyan passzív politikában és stratégiában, amely kiszolgáltatta Európát Hitler ambícióinak. S most, a legutóbbi konfliktus következté-



Visszavonulása előtt

ben, amelyben a francia nemzet kis híján elpusztult, milyen adottságokhoz igazodva választhatja meg útját és cselekvése irányát? ...

Igaz ugyan, Franciaország elveszítette sajátos elhivatottságát, hogy szüntelenül veszélyben legyen, ám most az egész világ az általános konfliktus rémétől való állandó rettegésben él. Két birodalom — az amerikai és a szovjet, amelyek a régi nagyhatalmakhoz képest kolosszussá növekedtek — szembesíti erőit, hegemoniáját és ideológiáját. Mindkettő olyan nukleáris fegyverek birtokában van, amelyek bármely pillanatban felfordíthatják a világot, s amelyek — mindkettőjüket saját táborukon belül — ellenállhatatlan pártfogóvá avatják. Veszélyes egysúly ez, amely elképzelhetetlenül borzalmas háborúba csaphat át, ha nem fejlődik fokozatosan általános enyhüléssé! Franciaországnak, amelyet mind emberanyaga, mind hatalma tekintetében olyannyira megviseltek két évszázad óta vívott háború, s amely földrajzilag is — mint az Óvilágnak az Újvilág felé meredő foka — olyannyira kiszolgáltatott, s mind kiterjedése, mind népessége miatt halálosan sebezhető, nyilvánvaló, életbe vágó fontosságú érdeke a béke. Eppen ezért

minden arra hivatja, hogy a béke bajnokává váljék. Csakugyan abban a különleges helyzetben van, hogy semmire sem tart igényt, ami a másoké, s másoknak sincs követelni valójuk rajta; hogy a maga részéről egyik óriással szemben sincs sérelme; hanem éppen ellenkezőleg, mindkettő népe iránt az események során bőségesen bizonyított évszázados barátságot táplál, s e népek is kivételes vonzalmat éreznek iránta; egyszóval, ha a hidegháború helyett meghonosítandó rendet illetően egyáltalán lehetséges olyan hang, amely meghallgatásra találhat, olyan vállalkozás, amely hatékonyná válhat, hát ez minden bizonnyal Franciaország hangja és vállalkozása lesz. De csak ha valóban sajátja az a hang és vállalkozás, s valóban szabad a kéz, amelyet barátságilag nyújt mások felé.

Ugyanakkor Franciaország jelentékeny hitelt és bizalmat élvez számos olyan nép részéről, amelyek sorsa még alakulóban van, de amelyek nem kívánnak egyik vagy másik jelenlegi nagyhatalom érdekkörébe kerülni. Kína, amelynek emberi és anyagi állománya a jövőendő minden lehetőségét hozzáférhetővé teszi; Japán, amely — elsősorban gazdaságilag — újra megteremti sajátos elhivatottsága világgraszáló kapacitását; India, amely a nagyságából adódó megélhetési problémákkal viaskodik, de arra hivatott, hogy egy szép napon kifelé tekintsen; Afrika, Ázsia, Latin-Amerika számos régi vagy új országa, amely fejlődése azonnali szükségleteinek fedezésére elfogadja ugyan egyik vagy másik fél, esetleg mindkettő segítségét, de „elkötelezni magát” nem hajlandó mindezek az országok manapság legszívesebben Franciaországra tekintenek. Kétségtelen, hogy mindaddig, amíg nem végzett gyarmati hatalmának felszámolásával, éles bírálat is illetik, ez azonban elhallgat, mihelyt felszabadítja egykori birtokait. Rajta áll, hogy hatékonyra tegye azt a vonzóerőt, tiszteletet és tekintélyt, amely a földkerekség nagy részén körülveszi, feltevé, ha a világ óhajainak megfelelően az egyetemes ügyet szolgálja, az összes emberek méltóságát és haladását.

Igaz, Kelet egyelőre csak figyel, miképpen alakul Párizs új magatartása. Nyugati partnereink azonban, amelyek közt a hivatalos Franciaország mindaddig engedelmesen meghúzódott, az atlanti szolidaritás nagytekintélyű hegemoniája mögött bosszankodni fognak. Állást foglalnak majd. Meg kell adni, hogy de Gaulle-lal való kapcsolataik tapasztalata folytán, amelyre többen közülük a háború alatt és a győzelem után tettek

szert, nem azt várják a mai Köztársaságtól, hogy oly könnyű dolguk legyen vele, mint a tegnappal. Egyébként minisztériumaikban, parlamentjeikben, lapjaikban sok szó esik arról, hogy a megpróbáltatás ideje rövid lesz, hogy de Gaulle-nak szükségképpen rövidesen el kell tűnnie, s akkor majd minden viszszer a rendes kerékvágásba. Ezzel szemben akadnak olyanok — főként népi tömegek soraiban —, akik bizonyos elégtételt, esetleg némi irigységet éreznek, látván, hogyan szabadul Franciaország az egész Óvilágot nyomasztó felsőbbbségtől. Mindehhez hozzájárulnak azok az érzelmek, amelyeket személyem iránt a külföldi tömegek kormányukat meg gondolkoztató erővel tanúsítanak, valahányszor érintkezésbe kerülök velük. Mindent egybevetve, külföldön a rosszallások, a keserű szónoklatok, a kedvezőtlen újságcikkek, a pazarlón ontott agresszív karikatúrák ellenére is hozzászoknak majd ehhez a Franciaországhoz, amely újra nagyhatalomként lép fel, s olyan figyelemmel követik tetteit, megnyilvánulásait és szavait, aminőre bizony már nemigen méltatták...

A Közös Piac megalakításával egész sor, nemcsak műszaki, diplomáciai vállalkozás is kibontakozik. Valójában a művelet — függetlenül rendkívüli gazdasági horderejétől — olyan politikai szándékok hordozója, amelyeknek célja megakadályozni Franciaországot, hogy szabadon rendelkezék önmagával. Ezért mindaddig, amíg a közösség valóban felépül, több ízben is kénytelen leszek beavatkozni, hogy elhárítsam az ügyüket fenyegető veszélyeket.

A harc hosszú és kemény. Partnereink, akik nagyon szerették volna, hogy ne változtassunk a Köztársaságon, arra számítottak, lényegében, hogy ez alkalommal még engedjük ügyüket „az európai integráció” oltárán feláldozni, amiként erre sor került már, először a CECA-ban (az Európai Szén- és Acélközösségben), amikor mások részesültek a mi rovásunkra előnyökben, majd az Euratom esetében, amikor hazánk minden ellenszolgáltatás nélkül vállalta ügyszólván a teljes kockázatot, ami viszont nem mentesítette nukleáris berendezéseinek külföldi ellenőrzésétől; s itt van végül a Római Szerződés, amely bizony nem oldotta meg az annak idején számunkra nagy fontosságú kérdést. Most azonban Franciaország birtokában akar lenni annak, amire szüksége van: s igényei egyébként is megfelelnek a közösségi rendszer szellemének. A szükségszerűt végül el fogják ismerni...

1958. június 29-én Párizsba vártam Harold Macmillan miniszterelnököt. Számos kérdésre kiterjedő baráti beszélgetésünk során váratlanul, nagyon megindultan, a következőket jelenti ki: „A Közös Piac — kontinentális blokádn. Anglia nem fogadja el. Könyörgöm, mondjanak le róla! Vagy olyan háborúba keveredünk, amely kezdetben kétségtelenül csak gazdasági jellegű lesz, de fennáll a veszélye annak, hogy fokozatosan más területekre is kiterjed.” Mivel a túlzások nem számítanak, megkísérlem lecsillapítani az angol miniszterelnököt, s megkérdelem tőle, vajon miért venné rossz néven az Egyesült Királyság, ha a Hatok között olyan preferenciális rendszer létesülne, ami a Commonwealth-en belül már megvan. Időközben Maudling miniszter mákacsul olyan tárgyalásokat folytat az Angliát is magába foglaló Európai Gazdasági Közösségnek mondott szervezetben, amelyek bizonytalanságban tartják a Hatokat, s azzal a javaslattal kísélik a közösségük elindítását, hogy olvadjanak be, vagyis bomoljanak fel egy szabadkereskedelmi zónában. Harold Macmillan több, nagyon sürgető levélben igyekszik elnyerni beleegyezésemet. Kormányom azonban megtöri a varázst, s közli, hogy semmi olyat nem fogad el, ami nem tartalmaz intézkedést a közös vámtarifára és a mezőgazdasági rendezésre vonatkozólag. Annak idején úgy tűnt, London feladja az obstrukciót, s fordítva köpönyegén, a maga részéről létrehozta az európai szabadkereskedelmi társulást a skandinávokkal, a portugálokkal, a svájciakkal és az osztrákokkal. Brüsszeli partnereink erre felhagynak a habozással, és készek megalakítani a Közös Piacot.

Am a játszma egyelőre döntetlenre áll. 1961 derekán az angolok ismét támadásba lendülnek. Mivel kívülről nem akadályozhatták meg a Közösség létrejöttét, most azt tervezik, hogy belülről bénítják majd meg. Többé nem a felszámolást követelik — ellenkezőleg: kijelentik, hajlandók belépni. Javasolják továbbá, hogy megvizsgálják, milyen körülmények között léphetnek be, feltéve, hogy „figyelembe veszik sajátos kapcsolataikat a Commonwealth-szel és szabadkereskedelmi övezetbeli társaikkal, valamint a mezőgazdaságot érintő alapvető érdekeiket”. Ennek elfogadása nyilvánvalóan egyet jelentene a Közös Piac eredeti koncepciójának feladásával. Partnereink erre nem tudják rászánni magukat. Másrészt viszont, nemet mondani Angliának meghaladja erejüket. Akkor hát, mintha csak elhinnék, hogy a kör négyzögesíthető,



Brüsszelben Edward Heath angol miniszterrel egész sor olyan tárgyalásba bocsátkoznak, amely továbbra is kérdésessé teszi a Közösség jövőjét. Közeledni látom tehát a napot, amikor le kell tennem a garast, és véget kell vetnem a halogatásnak, vagy pedig ki kell ragadnom Franciaországot egy olyan vállalkozásból, amely alighogy megindult, célt tévesztett. Miként előrelátható volt, mindenképpen bebizonyosodik, hogy Európa egyesülésének érvényes elemei csúsznak a nemzeti államok lehetnek, mivel hogyha a nemzeti érdek forog kockán, semmi és senki se kényszerítheti őket, s az egyetlen járható út a szabad együttműködés útja marad.

Ami ebben a tekintetben gazdaságilag igaz, egészen nyilvánvaló a politikában. Nincs is ebben semmi, ami ne volna egészen magától értetődő. Micsoda illúziókba és elfogultságokba kell süllyednünk ahhoz, hogy feltételezzük: az évszázados erőfeszítésekben és számtalan szenvedésben kikovácsolódott európai nemzetek, valamennyi a maga földrajzával, történelmével, nyelvvel, hagyományával, intézményeivel, feladhatnák létüket, hogy egyetlen nemzetet alkossanak. Micsoda szűklátókörűségről tanúskodik az a naivaktól gyakran hangzotlatott összehasonlítás aközött, amit Európának — úgymond — tennie kell, s aközött, amit az Egyesült Államok vitt véghez megalakulása idején, amikor a semmiből indult el, egészen új földön, a gyökértelen telepések egymásra torlódo hullámaival. Ami pedig a Hatokat illeti, hogyan lehet elképzelni, hogy külpolitikai céljaik egyszerűen közössé válnak — holott eredetük, helyzetük, becsvágyuk olyannyira különbözik? A gyarmatok felszámolásáért, amelyet Franciaországnak azonnal végre kell hajtania, mit tesznek vajon szomszédai? Ha Franciaország örökletes természete szerint betölti Isten akaratát, terjeszti a szabad gondolatot, s az Emberiség bajnoka — miért kellene mindennek partnerei ügyévé is válnia? Németország súlyos sebeket visel, hatalmi vágyainak megghiúsulása folytán kielégítenül, ez idő szerint megosztottan, és sokak szemében azzal a gyanúval terhelve, hogy vissza akar vágni. Minek a nevében lennének ezek a sebek a partnereié is? Olaszország, amióta megszűnt a német vagy a francia birodalom tartozéka lenni, s kirekesztették a Balkánról, ahol terjeszkedni próbált, félszigeti jellegű ország, amely a Földközi-tengerre szorítkozik, s természetszerűleg a tengeri hatalmak érdekszférájába tartozik — mívégre azonosulna a kontinentális álla-

mokkal? Hollandia, amely mindig is a hajózásnak köszönhette létét, függetlenségét pedig a tengeren túlról jött segítségeknek, miféle csoda folytán egyezne bele, hogy felszívódják a szárazföldiek közé? Hát Belgium — amely amióta csak a versengő nagyhatalmak kompromisszummal államot kreáltak belőle, szüntelenül a flamand és vallón egymásmellettség egyeztetésén fáradozik — miként lehetne alkalmas arra, hogy őszintén más ügynek szentelje magát? A Mosel partjain elterülő két nagy ország vetelkedését felváltó egyezkedések idején mi gondja lehetne fontosabb a luxemburgiaknak, ha nem az, hogy Luxemburg fennmaradjon?

Ezzel szemben mindezek az országok, ha elismerik, hogy megvan a maguk nemzeti egyénisége, s ha elfogadjuk, hogy ezt meg kell őrizniük, képtelenek lennének-e megszervezni együttműködésüket minden területen? Rendszeresen összehívni minisztereiket, időnként állam- és kormányfőiket, állandó szervezeteket alakítani a politika, a gazdaságpolitika, a kultúra és a nemzetvédelem megvitatására, hogy mindezeket rendszeresen megtárgyalják parlamenti küldöttsegeik tanácskozásán; hogy kedvet kapjanak és megszokják: minden közérdekű kérdést együtt fontoljanak meg, s hogy — amennyire lehetséges — azonos magatartást tanúsítsanak a felmerült problémákkal kapcsolatban? Vajon ez az általános együttműködés azzal, amelyet a hat állam Brüsszelben és Luxemburgban gazdasági vonatkozásban immár gyakorol, nem vezethet-e olyan akcióhoz, amely a haladásra, a biztonságra, a hatékonyságra, a külföldi kapcsolatokra, a fejlődésükben erre rászoruló népek segítyezésére s végül, de legfőképpen a béke megvalósítására irányul, olyan akcióra, amely már európai? Vajon a Hatok ilyenfajta csoportosulása ne ösztönözne lassacskán a kontinens többi országát is a megfelelő feltételekhez kötött csatlakozásra? Vajon nem így valósulhatna meg az Egyesült Európa — a bölcsek álma —, a háború ellen, ami maga az emberi történelem?

Mielőtt Németország kancellárjával találkoztam volna, kifejtettem elgondolásomat az olasz miniszterelnöknek. Amintore Fanfani 1958. augusztus 7-én látogatót meg. Decemberben és januárban ismét fogadtam őt. E megbeszélések mind-egyike lehetővé tette számomra, hogy még jobban értékeljem szellemi formátumát, megfontolt nézeteit, kellemes modorát. Személyében azt az Olaszországot látom, amely értesülni vágyik valameny-

nyi időszerű játszmáról, s hajlandó részt is venni bennük, ha a nagyon nagy múltú és igen jelentékeny jövődőlő nemzeteket megillető tisztelettel bánnak vele. S kész jószándékú alapelveket kifejező elvi nyilatkozatokhoz csatlakozni, de mindig ügyel arra, hogy mérsékelt kötelezettségeket vállaljon csupán. Európa egyesülését illetően is ez az álláspontja. A római kormányfő persze pártolja. Sőt, a Gasperritől örökölt hagyott — nemzetek fölötti — tendenciát támogatja. Csöppet sem zavartatván magát azonban a nyilvánvaló ellentmondástól, nem óhajtotta, hogy bármi is Anglia nélkül történjék, noha teljes bizonyossággal tudja, hogy az nem hajlandó integrálódni. Szüntelenül hangoztatva meggyőződését, hogy az Óvilág népeit szolidaritással kell tenni, nem látja be, hogy ez megváltoztatná kapcsolatait — a függőséget is — az Egyesült Államokkal. Szerinte főként az Atlanti Szövetség szervezetét nem lehet módosítani semmiképpen. Mégsem utasítja el a Hatok szervezett politikai együttműködésére vonatkozó tervemet, de fenntartja magának a jogot, hogy a módokat illetően a következő tárgyalások során nyilatkozzék.

Éppen ezek után kerülhettem közvetlen kapcsolatba az olasz kormánnyal és néppel. Szomszédaink ünnepélyesen megemlékeztek az 1859-es piemonti francia győzelem 100. évfordulójáról. Mivel Giovanni Gronchi köztársasági elnök engem is meghív, készségesen eleget teszek a meghívásnak. Couve de Murville és Guillaumat kísérek el. Június 23-án Milánó viharos lelkesedéssel fogad. Másnap, a katonai parádén, amelyen az olasz hadsereg egységei mellett francia csapatok vesznek részt, ugyanolyan lelkesedés árad felém. Magentánál, majd Solferinóban, ahol hatalmas tömeg gyűlt össze és ahol beszédet mondom a háremzőn, a lelkes tüntetések szintén nem hagynak kétséget a hazánk és de Gaulle tábornok iránt tanúsított közfelfogásról. A gyászmise során Monsignore Montini érsek olyan szentbeszédet tart, amelyet mélyen áthat annak a papnak a vonzalma Franciaországhoz, aki később VI. Pál néven pápává lesz. Röviddel ezután, a római városi tanács rendezte fogadtatásom ugyanarról a melegségről tanúskodik. Mi sem bizonyítja jobban, minő ballépés volt a Mussolini parancsára 19 évvel ezelőtt elkövetett agresszió. S mi sem bátorítóbb a két rokon nép jövője tekintetében. Gronchi elnök, Antonio Segni miniszterelnök és Giuseppe Pella külügyminiszter, valamint a kíséretemben levő miniszterek ebben egyetértenek velem.



*A háború
legviharosabb napjaiban*

Ez az egyetértés azonban nem zárja ki, hogy a két elnök kormányuk tagjainak részvételével folytatott megbeszélése során — amelyek a bennünket Rómába vivő vonaton kezdődnek, majd a Quirinalban folytatódnak, ahol feleségemmel az államfő és Gronchi asszony vendégei vagyunk — felszínre ne kerüljenek a mindkét részről azonosnak távolról sem mondható vonzalmak. Mi, franciák, azt akarjuk, hogy egy európai Európa felé haladjunk. Az olaszok mindenképp ahhoz ragaszkodnak, hogy ne módosuljanak az angolszászokkal jelenleg fennálló kapcsolatok. A római kormány lényegében az integrációt szorgalmazza, mivel arra számít, hogy a mitikus apparátus leple alatt tetszése szerint manőverezhet, hiszen egy ilyen jellegű szerkezetben semmi sem csorbítja Washington oltalmazó hegemoniáját, végül pedig, mivel Anglia belépésére vár, amúgy is mindent ideiglenesnek tekint. Rövidesen meggyőződések arról, hogy a Benelux országok is hasonlóképpen vélekednek az ügyről.



Amiként a gazdasági és társadalmi hatalom birtokosai meg a francia politikai pártok rikácsolva követelik Franciaország átalakulását, miközben mindenki rossz szemmel néz minden reformot, amely változtat a kialakult renden, ugyanúgy a számos fenntartás, csúrcsavarás és égre-földre esküdjözés falába ütközik a kontinens — európai partnereink vezető köréi és saját kotériáink által szükségesnek nyilvánított — egysége, mihielt megkísérlem útját egyengetni. Én azonban úgy vélem: amint Rómát sem egy nap alatt építették fel, a dolgok rendje szerint Európa építése is hosszas erőfeszítéseket igényel.

Állhatatosságomban a legékesszólóbb biztatást a Vatikántól kapom, XXIII. János pápa fogad. Azt akarta, hogy az ez alkalommal megnyilvánuló pompa Franciaország iránti megkülönböztetett figyelmét hangsúlyozza. Megelégedéssel veszi tudomásul mindazt, amit a nemzeti újjáépülést szolgáló vállalkozásról mondok neki, ar-

ról az országról, amelyet jól ismer, s melynek egykori politikai zűrzavarát párizsi nunciusként közlőrl látta. Majd pedig — önuralommal lebírt aggodalommal — a szentatya szól az évszázad gigantikus felfordulásai során a kereszténység elszenvedte szellemi ártalmakról... Mindenütt másutt, a szabad rendszerekben egyfajta homályos ellenkezés támad, ha nem is a vallással, de legalább az egyház ténykedésével, szabályaival, hierarchiájával és rítusaival szemben. Mindazonáltal, bármily gondot okoz is számára ez a helyzet, a pápa csupán egyikét látja azoknak az ismert s korunkban megtehető válságoknak, amelyeken az egyház Jézus Krisztus óta átment, és amelyeken felülkerekedett. Úgy véli, hogy az egyház — erőt merítve inspirációja és önvizsgálata sajátos értékeiből — ez alkalommal is visszanyeri egyensúlyát. Pápaságát ennek óhajtja szentelni. Miután bevezetik feleségemet, XXIII. János áldását adja ránk. Nem látjuk többé.

AZ ÁLLAMFŐ

Látás és hallás révén én magával a néppel, nemcsak a vezetőivel akarok kapcsolatban lenni. Arra van szükség, hogy a franciák lássanak és halljanak engem, s hogy én halljam és lássam őket. A televízió és a közérdekű utazások erre lehetőséget teremtenek.

A háború idején jó hasznát vettem a rádióknak. Amit általa mondhattam és terjeszthettem, kétségtelenül számított valamit az ellenséggel szemben, a nemzeti egység megerősítésében. Távozásom után, amikor megvonták tőlem a rádió hullámaikat, hangomat csupán helyi jellegű gyűléseken hallathattam. A mikrofon és a képernyő kombinációja azonban pontosan akkor áll rendelkezésemre, amikor ez a találmány szédítő fejlődésnek indul. Ahhoz, hogy mindenütt jelen legyek, egyszerűen páratlan eszköz adódott. Feltéve, hogy szerepléseim sikereseek. Nem az első és nem is az egyedüli kockázat ez számomra; ám annál nagyobb.

A hősi idők óta mindig arra kényszerültem, hogy a nyilvánosság előtt szabadon beszéljek, de a stúdióban épp ellenkezőleg, mindig felolvastam a szöveget. Jelenleg azonban a képernyő nézői látják is, hallják is de Gaulle-t. Hogy hí maradjanak szerepemhez, úgy kellett szólnom hozzájuk, mintha négy szemközti voltánk: jegyzetek és szemüveg nélkül. Mivel azonban a nemzethez intézett beszédeim *ex cathedra* hangzanak el, minden-

féle elemzések és szövegmagyarázat pré-dájaként, gondosan megírom őket, s nagy erőfeszítéssel ügyelek, nehogy a kamerák előtt mást mondjak, mint ami szándékomban állt. Ennek a hetvenéves férfinak, aki magányosan üldögél egy asztal mögött a könyörtelen fényözönben, az a dolga, hogy elég élénk és közvetlen legyen megragadni és ébren tartani a közfigyelmet anélkül, hogy túlzó gesztusokra és felesleges arcjátékra ragadtatná magát.

E négy év során a franciák milliói számtalanszor találkoznak így de Gaulle tábornokkal. Mindig sokkal kevesebbet szólok róluk, mint Franciaországról. Tartózkodom attól, hogy egymásnak ugrassam őket, hogy a különböző frakciók egyikének vagy másikának kedvébe járjak, hogy magántermészetű érdekeiknek hízelegjek, szóval: hogy a demagógia bevált fogásaihoz folyamodjam; ezzel szemben arra törekszem, hogy közös nevezőre hozzam a szíveket és szellemeket, hogy valamennyiükkel éreztessem: ugyanahhoz a közösséghez tartoznak, és hogy ébren tartsam a nemzeti gondolatot. Minden esetben igyekszem feltárni, hogyan viszonyulunk együtt az éppen időszerű kérdéshez, hogyan oldhatnók meg és hogyan kell megoldanunk a problémákat, igyekszem felszítani győzelmi elszántságukat és bizalmukat a sikerben. Mindez körülbelül húsz percig tart. Este az előadás

a világszínpadra kerül, anélkül azonban, hogy következtethetnék a morajból vagy tetszéspnyilvánításból: hogyan vélekedik a hatalmas és rejtélyes nézősereg. Később aztán, sajtókörökben, a kedvező véleményeket hangoztatók szerény kórusa mellett felhangzik a kétely. a bírálát és a gúny, az „önélégültségemet“ megbélyegzők vad zenebonája. Kiderül ezzel szemben, hogy a nemzet mélyebb rétegeiben az a benyomás, hogy „Ez már aztán komoly dolog!“, hogy „De Gaulle azért mindig hű marad önmagához!“, hogy „akárhogy is, Franciaország mégiscsak ér valamit!“ Elértem hát a kívánt hatást, mivel a nép felemelte fejét. és a csúcsok felé tekintett.

Beszédeim azonban szükségképpen túlságosan sommásak ahhoz, hogy a kellő pontossággal tárgyaljam a nagy kérdéseket. Ehhez sajtóértekezlethez folyamodom, amelyet egyébként televízió és rádió is közvetítenek, s a teljes szöveget a lapok jó része közli. Evente kétszer meghívják az Élysée-be minden francia sajtóorgánium képviselőit, valamennyi nemzetközi hírtgyűlés kiküldött munkatársait, a külföldi lapok tudósítóit. Részt vesz a minisztériumok és a követ-ségek néhány szakértője is. Jelen van köröttem a kormány. Ezer résztvevő ül a nagy fogadóteremben, hogy tanúja legyen a hagyományos szertartásnak, amelyet a múlt emlékei és a jelen különlegességei tesznek világméretűvé. S szemben találok magam a legnehezebben leköthető hallgatósággal: olyan emberekkel, akiket mesterségük érzéketlenné tett az emberi értékek iránt, akikre az érvek csak akkor hatnak, ha csipősek, akik egy jó cím, a példányszám, a szenzáció kedvéért nemegyszer szívesebben írnak a balsikerekről, mint a sikerekről. Ennek ellenére fenntartásaikon, iróniájukon, szkepticizmusukon túl különbséget teszek a tájékoztatás szakembereinek szenzációéhsége és a beavatottak megbecsülése között. Viszonzom érdeklődésüket. Ebből következik, hogy a sajtóértekezleten a feszült figyelem légköre uralkodik, és azt hangsúlyozza, ami fontos benne: hogy mindig eseményszámba megy.

Gondoskodom róla egyébként, hogy a problémák áttekintésével egyidejűleg döntésekről is tájékoztassak. A témákat természetesen a körülmények határozzák meg. Mindannak lényegét, amit mondani akarok, gondosan előkészítettem. Másrészt, az értekezlet előtt szövivőm is megbizonyosodott, miféle kérdéseket intéznek majd hozzám. Ezekre tehát úgy válaszolok, hogy a válaszok összessége bizonyos politika meghatározása legyen.

Nincs hiány persze gonoszkodó kérdésekben, amelyekkel zavarba akarnak hozni. Ezeket a kísérleteket néhány nevetésre ingerlő szóval megühsíto. Ily módon, másfél óra során, megvilágítom Franciaország tevékenységét és szándékait, ami az intézményekre, a nemzetgazdaságra, a pénzügyekre, a társadalmi kérdésekre, a gyarmatok felszámolására, Algériára, a külügyekre, a védelemre és a többire vonatkozik, s úgy vélem: nyiltabban és teljesebben, mint bármikor annak előtte. Alighogy befejezem, már indul is a roham a távirók, telefonok, szerkesztőségek felé. Másnap aztán megjelennek a nyilatkozatok, amelyeket minden irányzat szövivői csakúgy ontanak az általam mondottokról, a kommentárok, amelyeket a francia és a külföldi rádiók irányelvekként sugároznak, a cikkek, amelyek általában ellenséges hangvételűek, legalábbis szórzáshasogatók és csipősek. Majd a hírközlés, miután tanúsította — éppen saját kavargásával —, hogy nyilatkozataim „áthatoltak a rivaldán“, azal nyugtatja magát: „Semmi újat nem mondott.“ A hang és a kép által közel kerültem a nemzethez, de valahogy mégiscsak elvontan. Másfelől a nyilvános ünnepek, a katonai parádék, a felavatások, amelyeken nyilván én biztosítom a szándékolt ünneplésséget, de ahol az okvetlenül szükséges ceremóniának megfelelően szerepelek, nem teszik lehetővé az emberekkel való közvetlen kapcsolatot. Hogy mégis eleven kapcsolat alakuljon ki közöttünk, helyesnek vélem felkeresni az összes közigazgatási kerületeket. Hét évre szóló megbízatásom kezdetétől a derekái, függetlenül a fengeren túli területeken tett látogatásoktól, három és fél év alatt 67 département-t kerestem fel az anyaországban.

Az elnöki rezidencia természetesen állandóan látogatások, meghívások és szertartások színhelye. Mivel, ha az állam tekintélyéről van szó, minden számít, fontosnak vélem, hogy ilyen alkalmakkor az események jóízűséssel s méltósággal játszódjanak le. S így kívánja ezt házam úrnője, hitvesem is. Ludovic Chancel, a protokollfőnök és Pierre Siraud hatékonyan közreműködnek ebben. Fogadásaink tehát gyakoriak, s mindent elkövetünk, hogy kellemesek legyenek. Ebben az időszakban függetlenül attól a négyezer meghívottól, akiket Franciaország minden prefektúráján vendégül láttam, tizenötezer francia és külföldi ült asztalunkhoz az Élysée-ben. S ugyanannyit fogadtunk a palotában. S bármily alkalommal kerül is sor ezekre az összejövetelekre — amelyek a munkavacso-





Leányával és feleségével

rától egészen valamely államfő tiszteletére adott fényes estélyekig meg a néhány válogatott vendég tiszteletére rendezett meghitt ebédekig terjednek, nem szólván a kormány, a diplomáciai kar, a különféle testületek, az igazságszolgáltatás, a fegyvernemek, a tantestületek, a gazdasági és társadalmi élet, az irodalom, a művészet, a tudományok, a sport személységei számára rendezett ebédekről és fogadásokról —, e reprezentációs kötelezettségek nagyban hozzájárulnak a megbízatásomból adódó intellektuális és fizikai terhek növeléséhez, ugyanakkor azonban lehetővé teszik számomra, hogy közvetlenül érintkezhessem szép számú, értékes emberrel.

Hitvesemmel meghitt kettesben töltöm azt a nagyon rövid időt, amely tisztségem ellátása mellett rendelkezésemre áll. Esténként a televízió — s olykor a film — elvonultatja előttünk kortársainkat, ahelyett, hogy mi vonulnánk el előttük. Vasárnaponként meglátogatnak gyermekeink és unokáink, ha éppen Párizsban tartózkodnak, és ha elfoglaltságaim lehetővé teszik, hogy láthassam őket. Fiam és vőm, miután keményen és ragyogóan harcoltak a szabad francia erők sorában, a hadirepülőknél, illetve a páncélosoknál teljesítenek tiszti szolgálatot. Mialatt atyja megújult küldetése első négy évét teljesíti, de Gaulle százados — előbb korvett-, majd fregatt-kapitány — a haditengerészeti vezérkari iskola kurzusainak elvégzése után a Duperré sorhajón teljesít szolgálatot, aztán — miután áthe-

lyezik a tengerészeti vezérkarhoz — az algériai partok mentén őrszolgálatot megbízott és a gyanús hajókat átvizsgáló Le Picard gyorsnaszád parancsnoka, hogy aztán a hadsereg vezérkarában szolgáljon; vőm, Alain de Boissieu ezredes előbb Chateaudun-du-Rummelben (Constantinois-ban) a 4. lovas vadászrezred parancsnoka, később Algírban Delouvrier főmegbízott katonai kabinetjét vezeti, majd pedig fegyverneme vezérkari főnöke lesz, s végül átkerül a haditudományok legfőbb központjához és az Institut de Défense Nationale-hoz. Fiam és vőm, akárcsak lányom, menyünk és gyermekeik, Franciaországot úgy látják, mint én. S így van ez fivéreinkkel, nővéreinkkel, összes unokaöccseinkkel és unokahúgainkkal. Igen becses számomra ez a családi harmónia. Ahányszor csak módomban áll, lemegyünk házukba, La Boiserie-be. Ott aztán visszavonulok elmélkedni. Ott írom beszédeimet, ami számomra kinos és állandó munkát jelent. Ott olvasok el egy-egy könyvet a nekem küldöttekből. Ott, a láthatár és az ég végtelenségét szemlélve, helyreállítom emelkedett nyugalmamat.

Hogyné viselnék meg ezt a nehézségek, amelyekbe beleütköztem, a felelősség, amely vállalkozásaim jövőjére nehezedik? Nevezetesen, látnom kell, hogy Franciaország nyilvánvaló felemelkedése csak még kétségbeesettebbé teszi azok ellenállását, akik egykor a politikai közvélemény irányítóinak hitték magukat, s akiket mások is annak tartottak. Amit elvégezhetek, nem talál kíméletre a pártok és a lapok széles skáláján, s alighogy kilátás nyílik az algériai dráma rendezésére, máris megkésztetődik a rosszindulat. François Mauriac, akit hűséges ragaszkodása Franciaországhoz, történelmi megértő készsége, az, ahogy hazafias és esztétikai szempontból megítéli a nagyságot, a mód, ahogy behatol az emberi szenvedélyek indítékaiba és ábrázolja őket, korunk páratlan megfigyelőjévé avat, 1962. március 12-i *Bloc-notes*-jában megállapítja: „Ami nem ábránd, az ennek az öreg embernek a hihetetlen ereje, azé, akinek bukását — amióta megvalósult a béke — a jobboldaltól a baloldali kívánja, várja, szorgalmazza a politikai élet minden számottevő tényezője... és akiről jól tudjuk, hogy éppen a magánya acélozza meg az őt körülvevő tehetetlen és acsarkodó falkával szemben.”

Az igazat megvallva, ha a bizottságok és tollnokok ellenséges szövetkezése sért is olykor, mélyebben nem érint. Jól tudom, hogy a papír mindent elbír, a



A párizsiak között

hangszóró bármit továbbít. Jól tudom, mily nagy a sértő szavak kísértése a stílus hivatásosai számára. Jól tudom, hogy az új intézmények, jelenlétem az állam élén, vezetési stílusom megfosztják jelentőségüktől és beavatkozási lehetőségeiktől azokat az egykor befolyásos erőket, amelyek eluralkodtak a régi rendben, és amelyeket kétségbe ejt, hogy nem uralkodhatnak többé. Kiváltképpen jól tudom, mennyire fáj nekik az a távolság, amelynek betartására nem megvetésből kényszerítem őket, hanem elvből. Hogy megengesztelődjem irányukban, amikor bosszút sóvárogva megfélekeznek a kelendő mértéktartásról, azt ismétlgetem magamban, amit Corneille mondat Octave-val:

*Hogyan! Hát azt kívánnád tőlük:
kíméljenek,
holott te nem kímélted őket sosem
eleddig!*

Ha azonban kevésbé vagyok is érzékeny a személyemet szóban és írásban sújtó sérelmekre, annál inkább arra, hogy általam magának a nemzeti megújulásnak az eszméje kelt annyi ellenállást és haragot a nemzet jelentékeny rétegeiben. Mintha az egykori vezető irányzatok tevékenységükre, politikai színezetükre, világnézetükre való tekintet nélkül a hanyatlás mellett foglalnának állást, mert szédülnek a szakadékok láttán, amelyeket át kell hidalni, hogy a hanyatlás megszűnjék; vagy mert — azzal az érzéssel, hogy a hanyatlás elkerülhetetlen — intellektuálisan a kihívás és az elv rangjára emelik a dekadenciát; vagy azért, mert megszokásaik és gyengeségeik általa tartósan fennmaradhatnának és látászatuk igazolódna. S így merül fel annak súlyos gondja, vajon mi történik az országgal, ha velem együtt eltűnik az a jelenség, amely — az államvezetésben — valódi tekintélyt jelent, amelyet az események igazoltak, és amelyet a francia nép hitével és reményiségével azonosított.